29/04/2021

Ο Σταυρός

/ Ορθόδοξες Προβολές

Από το φως της Μεγάλης Πέμπτης – με το Μυστικό Δείπνο: την παράδοση του Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας – μπαίνουμε στο σκοτάδι της Μεγάλης Παρασκευής, στην ημέρα δηλαδή του Πάθους του Κυρίου, του Θανάτου και της Ταφής Του. Στην πρώτη Εκκλησία αυτή η ημέρα, η Μεγάλη Παρασκευή, ονομαζόταν «Πάσχα του Σταυρού». Πραγματικά, αυτή η ημέρα, είναι η αρχή της Διάβασης, του Περάσματος, του οποίου το βαθύτερο νόημα θα μας αποκαλυφθεί σιγά-σιγά, πρώτα στη θαυμαστή ησυχία του Μεγάλου και Ευλογημένου Σαββάτου και ύστερα, στη χαρά της Αναστάσιμης Ημέρας.

Ας δούμε πρώτα τι είναι αυτό το Σκοτάδι. Θα πρέπει να καταλάβουμε ότι το σκοτάδι της Μεγάλης Παρασκευής δεν είναι απλά και μόνο συμβολικό ή

αντικείμενο ανάμνησης. Πολύ συχνά, όταν συμμετέχουμε στις όμορφες και κατανυκτικές ακολουθίες αυτής της ημέρας, νιώθουμε την επιβλητική θλίψη που τις διακατέχει, αλλά ταυτόχρονα βιώνουμε και κάποιο αίσθημα αυτοθαυμασμού και αυτοδικαίωσης. Πριν από δυο χιλιάδες χρόνια κάποιοι «κακοί» άνθρωποι θανάτωσαν τον Χριστό. Σήμερα εμείς, οι «καλοί» Χριστιανοί , στολίζουμε πολυτελείς Τάφους στις Εκκλησίες μας! Δεν είναι αυτό τρανό σημάδι της καλοσύνης μας;... Ναι, αλλά η Μεγάλη Παρασκευή δεν ασχολείται αποκλειστικά και μόνο με το παρελθόν . Δεν είναι μια απλή ανάμνηση γεγονότων, αλλά είναι ημέρα που αποκαλύπτεται η Αμαρτία και το Κακό , ημέρα κατά την οποία η Εκκλησία μας καλεί ν' αναγνωρίσουμε την τραγική πραγματικότητα τους και τη δύναμη τους στον «κόσμο τούτο». Γιατί η Αμαρτία και το Κακό δεν εξαφανίστηκαν, αλλά, αντίθετα, αποτελούν ακόμα το βασικό νόμο του κόσμου και της ζωής μας. Αλλά μήπως και μεις, οι αυτοκαλούμενοι Χριστιανοί, συχνά δεν έχουμε τη λογική του κακού που είχαν οι Αρχιερείς των Εβραίων, ο Πόντιος Πιλάτος, οι Ρωμαίοι στρατιώτες και όλο εκείνο το πλήθος που μισούσε, βασάνιζε και φόνευε τον Χριστό;

Ποια στάση θα κρατούσαμε άραγε αν ζούσαμε στα Ιεροσόλυμα την εποχή του Πιλάτου; Αυτή είναι μια ερώτηση που απευθύνεται στον καθένα μας μέσα από τις λέξεις των ύμνων της Μεγάλης Παρασκευής. Τούτη η ημέρα είναι πραγματικά η «ημέρα του κόσμου τούτου» · κρίνεται ο κόσμος μας, αληθινά και όχι συμβολικά, και καταδικάζεται. Είναι μια πραγματική και όχι τελετουργική καταδίκη της ζωής μας... Είναι η αποκάλυψη της αληθινής φύσης «του κόσμου τούτου» που προτίμησε τότε, αλλά και τώρα συνεχίζει να προτιμάει, το σκοτάδι αντί το φως, το κακό αντί το καλό, το θάνατο αντί τη ζωή. Έχοντας καταδικάσει τον Χριστό σε θάνατο ο «κόσμος τούτος» καταδίκασε ταυτόχρονα και τον εαυτό του σε θάνατο . Στο μέτρο που και μεις αποδεχόμαστε το πνεύμα του «κόσμου τούτου», την αμαρτία του, την προδοσία του κατά του Θεού, είμαστε και μεις επίσης καταδικασμένοι. Αυτό είναι το πρώτο και φοβερά ρεαλιστικό νόημα της Μεγάλη Παρασκευής: μια καταδίκη σε θάνατο...

Αλλά αυτή η ημέρα, οπότε φανερώθηκε και θριάμβευσε το Κακό, είναι επίσης και ημέρα Λύτρωσης. Ο Θάνατος του Χριστού αποκαλύπτεται σωτήριος για μας, γίνεται πηγή λύτρωσης. Και είναι αυτός ο Θάνατος σωτήριος γιατί είναι η πλήρης, η τέλεια και η υπέρτατη Θυσία. Ο Ιησούς Χριστός προσφέρει το Θάνατο Του στον πατέρα Του · τον προσφέρει επίσης και σε μας. Στον πατέρα Του γιατί, όπως θα δούμε παρακάτω, δεν υπάρχει άλλος τρόπος να «πατήσει» (να καταστρέψει) το θάνατο, να σώσει τους ανθρώπους από το θάνατο. Αυτό είναι και το θέλημα του πατέρα: ο ι άνθρωποι να σωθούν από το θάνατο δια του θανάτου. Σε μας προσφέρει ο Χριστός το Θάνατο Του γιατί στην πραγματικότητα ο Χριστός

πεθαίνει αντί για μας . Ο θάνατος είναι ο φυσικός καρπός της αμαρτίας · είναι τιμωρία σαν φυσική συνέπεια της αποστασίας. Ο άνθρωπος διάλεξε να αποξενωθεί από τον Θεό, αλλά μη έχοντας ζωή αφ' εαυτού του, πεθαίνει. Στον Χριστό δεν υπάρχει αμαρτία, επομένως δεν υπάρχει θάνατος. Δέχεται όμως να πεθάνει για μας, μόνο και μόνο γιατί μας αγαπάει. Προσλαμβάνει και μοιράζεται μαζί μας την ανθρώπινη φύση μέχρι τέλους. Παίρνει επάνω Του την τιμωρία (θάνατος) που η ανθρώπινη φύση έχει να πληρώσει, γιατί ο Χριστός προσλαμβάνει ολόκληρη τη φύση μας μαζί με το φορτίο του ανθρώπινου ξεπεσμού. Πεθαίνει ο Χριστός γιατί έχει ουσιαστικά ταυτίσει τον Εαυτό Του με μας, έχει κυριολεκτικά επωμιστεί την τραγωδία της ανθρώπινης ζωής . Ο Θάνατος Του, λοιπόν, είναι η μεγαλειώδης αποκάλυψη της φιλανθρωπίας και της αγάπης Του. Και επειδή ο Θάνατος Του είναι αγάπη, ευσπλαχνία, φιλανθρωπία, αλλάζει αυτόματα η φύση του θανάτου. Από τιμωρία γίνεται πράξη που αντανακλά αγάπη και συγχώρεση, δηλαδή ο θάνατος γίνεται το τέλος της αποξένωσης από τον Θεό και της μοναξιάς. Η καταδίκη μετατρέπεται σε συγγνώμη, σε ζωή...

Τελικά, ο Θάνατος του Ιησού Χριστού είναι σωτήριος θάνατος επειδή εκμηδενίζει την πηγή του θανάτου: το Κακό. Ο Χριστός δέχεται το θάνατο από αγάπη για τον άνθρωπο, και προσφέρει τον Εαυτό Του στους φονευτές Του, οι οποίοι κερδίζουν φαινομενικά τη νίκη. Όμως στην ουσία αυτή η νίκη είναι η ολοκληρωτική και αποφασιστική ήττα του Κακού.

Για να θριαμβεύσει το Κακό θα πρέπει να εκμηδενίζεται το Καλό και να αποδεικνύεται το Κακό σαν τέλεια αλήθεια για τη ζωή, να δυσφημίζεται το Καλό και, με μια λέξη, να φανερώνει το Κακό την υπεροχή του. Αλλά ύστερα από όσα έπαθε ο Χριστός, είναι ο μόνος που θριαμβεύει. Το Κακό δεν έχει την παραμικρή δύναμη επάνω Του, γιατί δεν είναι δυνατόν ο Χριστός να δεχτεί το Κακό σαν αλήθεια. Έτσι με τον Χριστό η υποκρισία αποκαλύπτει το αληθινό πρόσωπο της σαν υποκρισία, ο φόνος σαν φόνος, ο φόβος σαν φόβος · και καθώς ο Ιησούς Χριστός σιωπηλά πορεύεται προς το Σταυρό και το Τέλος, η ανθρώπινη τραγωδία φτάνει στην αποκορύφωση της. Ο θρίαμβος του Χριστού, η νίκη Του κατά του Κακού, η δόξα Του γίνονται όλο και περισσότερο εμφανή. Βλέπουμε δε σταδιακά αυτή τη νίκη να την αναγνωρίζουν, να την ομολογούν και να την διακηρύσσουν πρώτα η γυναίκα του Πιλάτου, ύστερα ο συσταυρωμένος ληστής και ο κεντηρίωνας. Και καθώς ο Χριστός πεθαίνει στο Σταυρό, αφού αποδέχτηκε ολόκληρη τη φρίκη του θανάτου: την απόλυτη μοναξιά («Θεέ μου, Θεέ μου, ίνα τι με εγκατέλιπες;»), δεν έμεινε παρά να ακουστεί η τελευταία ομολογία: «αληθώς Θεού Υιός ην ούτος»... Αυτός, λοιπόν, είναι ο Θάνατος, αυτή είναι η Αγάπη, η Υπακοή και η πληρότητα της Ζωής που καταστρέφει ό,τι έκανε το θάνατο παγκόσμιο μοιραίο προορισμό. «Και τα μνημεία ανεώχθησαν, και πολλά σώματα

των κεκοιμημένων αγίων ηγέρθη...» (Ματθ. 27, 52). Ήδη αρχίζει να ακτινοβολεί η ανάσταση... Αυτό είναι το διπλό μυστήριο της ημέρας αυτής, της Μεγάλης Παρασκευής, και οι ακολουθίες με τους υπέροχους ύμνους το αποκαλύπτουν και μας καλούν να συμμετέχουμε σ' αυτό.

Στους ύμνους της ημέρας αυτής βλέπουμε από τη μια μεριά τη διαρκή έμφαση στο πάθος του Χριστού σαν την αμαρτία των αμαρτιών, το έγκλημα των εγκλημάτων. Στον Όρθρο, που γίνεται τη Μεγάλη Πέμπτη το βράδυ, διαβάζονται τα δώδεκα Ευαγγέλια των Παθών του Κυρίου. (Συνηθίζουμε να λέμε έτσι δώδεκα Ευαγγελικά αναγνώσματα διαλεγμένα από τα Ευαγγέλια των τεσσάρων Ευαγγελιστών της Καινής Διαθήκης). Τα δώδεκα, λοιπόν, αυτά Ευαγγελικά αποσπάσματα μας βοηθούν να παρακολουθήσουμε βήμα με βήμα όλα τα πάθη του Χριστού. Τη Μεγάλη Παρασκευή το πρωί διαβάζονται οι Ώρες στη θέση της Θείας Λειτουργίας. Η Μεγάλη Παρασκευή είναι η μοναδική ημέρα του έτους κατά την οποία δεν τελείται θεία Λειτουργία. Και αυτό ακόμα δείχνει πως το Ιερό Μυστήριο της Παρουσίας του Χριστού (η Θεία Ευχαριστία) δεν ανήκει στον «κόσμο τούτο», στον κόσμο της αμαρτίας, του σκότους και του θανάτου, αλλά είναι το Μυστήριο του «κόσμου που έρχεται». Μετά τις Ώρες ακολουθεί ο Εσπερινός και στο τέλος γίνεται η Αποκαθήλωση του Κυρίου από το Σταυρό και ο ενταφιασμός Του.

Οι ύμνοι, στις ακολουθίες αυτές, και τα αναγνώσματα είναι γεμάτα από σοβαρές κατηγορίες εναντίον αυτών που με τη θέληση τους και ελεύθερα αποφάσισαν να φονεύσουν τον Χριστό δικαιολογώντας αυτόν το φόνο με τη θρησκεία τους, την υπακοή στην πολιτεία τους και για λόγους πρακτικούς ή για λόγους επαγγελματικής υπακοής.

Από την άλλη μεριά βλέπουμε, στους ύμνους της Μεγάλης Παρασκευής , τη θυσία της αγάπης που προετοιμάζει την τελική νίκη, να είναι επίσης παρούσα εντελώς από την αρχή. Το πρώτο από τα δώδεκα Ευαγγέλια του Όρθρου (Ιω. 13, 31-18, 1) αρχίζει με τη γεμάτη ιεροπρέπεια αναγγελία του Χριστού: «Νυν εδοξάσθη ο Υιός του ανθρώπου, και ο Θεός εδοξάσθη εν αυτώ». Στο παρακάτω στι χηρό – ένα από τα τελευταία του Εσπερινού της ημέρας – διαφαίνεται καθαρά η ανατολή του φωτός, ζωντανεύει η ελπίδα και η βεβαιότητα ότι «με το θάνατο θα νικηθεί ο θάνατος...».
«Ότε εν τω τάφω τω κενώ, υπέρ του παντός κατετέθης, ο Λυτρωτής του παντός, Άδης ο παγγέλαστος, ιδών σε έπτηξεν · οι μοχλοί συνετρίβησαν, εθλάσθησαν πύλαι, μνήματα ανοίχθησαν, νεκροί ανίσταντο. Τότε ο Αδάμ ευχαρίστως, χαίρων ανεβόα σοι · Δόξα τη συγκαταβάσει σου Φιλάνθρωπε»

Όταν στο τέλος του Εσπερινού μετά την ανάγνωση του Ευαγγελίου και αφού γίνει η αποκαθήλωση, βάζουμε στο κέντρο του ναού τον Επιτάφιο με την εικόνα του

Κυρίου στον τάφο, όταν πια η μεγάλη αυτή ημέρα βρίσκεται στο τέλος, ξέρουμε ότι και μεις βρισκόμαστε στο τέλος της μακράς ιστορίας της σωτηρίας και της λύτρωσης. Η Εβδόμη Ημέρα, «Ημέρα της αναπαύσεως», το ευλογημένο Σάββατο έρχεται. Μαζί του έρχεται η αποκάλυψη του Ζωηφόρου Τάφου...

Πρωτοπρεσβυτέρου Αλεξάνδρου Σμέμαν, Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ, Σύντομη λειτουργική εξήγηση των ημερών της Μεγάλης Εβδομάδας. Εκδ. Ακρίτας 1990.